

ARBEIDSRECHT EN GERECHTELIJK RECHT VERSTAAN ZIJ ZICH MET ELKAAR?

door

Marcel STORME

Voorzitter Koninklijke Academie voor Wetenschappen,
Letteren en Schone Kunsten van België

In de onderhavige bijdrage wordt aangetoond dat men bij herhaling pogingen onderneemt om bij arbeidsrechtelijke geschillen afwijkingen van het gerechtelijk recht als gemeen recht te bepleiten.

Deze auteur verzet zich tegen een dergelijke ontwikkeling en illustreert één en ander aan de hand van drie modellen: de dwangsom, het kort geding en de eenzijdige verzoekschrift-procedure.

Het is steeds mijn overtuiging geweest, en ik heb dit ook herhaaldelijk in wetenschappelijke zin onderbouwd, dat het Gerechtelijk recht een autonome, doch dienende functie heeft en derhalve een vector moet zijn om het materieel recht te schragen, zodat aanspraken van burgers en rechtspersonen geldend kunnen worden gemaakt.

Maar andersom mag het materieel recht niet dusdanig worden uitgebouwd dat het de toegang tot de rechter en dus tot de dienende functie van het Gerechtelijk recht uitschakelt, uiterst moeilijk maakt dan wel speciaal verbijzondert.

Om de beeldspraak van de dienaar te hernemen, zou men kunnen stellen dat voor bepaalde domeinen van het recht de dienaars naar huis werden gestuurd, hun taak aanzienlijk werd verzwaaard, dan wel een totaal ander type van dienaar werd gecreëerd.

In het sociaal recht vind ik de oorsprong van enkele procesrechtelijke „afwijkingen” die dit kunnen illustreren.

(a) Het uitschakelen van de toegang tot de rechter of althans een poging daartoe kan best geïllustreerd worden door art. 578-3° Ger.W., hetwelk bepaalt dat de arbeidsrechtbank (enkel) kan kennis nemen van de individuele geschillen betreffende de toepassing van de collectieve arbeidsovereenkomsten(1), alsook door de onmogelijkheid om

---

(1) Door de Wet van 5 december 1968 werd de oorspronkelijke tekst gewijzigd.

syndicaten, die geen rechtspersoonlijkheid (willen) hebben, in rechte te laten optreden.

Men zal zich herinneren dat in het oorspronkelijk ontwerp van Gerechtelijk Wetboek art. 578 de exceptie van de paritaire akkoorden — later de collectieve arbeidsovereenkomst — niet eens voorkwam.

Intussen weet men ook dat de rechtspraak terecht deze exceptie tot een verwaarloosbaar minimum heeft herleid(2).

De onmogelijkheid voor syndicaten om als procespartij in eis of verweer op te treden is een constante in de rechtspraak gebleven(3). Het is overigens deze onmogelijkheid die een rechtmatige grondslag verschaft aan de eenzijdige verzoekschriftprocedure, waarover verder.

Persoonlijk blijf ik erbij dat er — zelfs de *lege lata* — een constructie in het leven kan worden geroepen, die ik als de procesrechtspersoon heb omschreven(4).

Er werd een interessant cassatie-arrest geveld, waarin gesteld werd dat een vereniging zonder rechtspersoonlijkheid die in eerste aanleg werd veroordeeld, tegen het veroordelend vonnis in hoger beroep kon gaan(5). En in het Gerechtelijk Wetboek zelf is er de regel dat het overlijden van de partij zonder gevolg blijft in het geding zolang daarvan geen kennis is gegeven (artikel 815 Ger. W.).

Om het tot zijn meest simpele uitdrukking te herleiden: een persoon, die (natuurlijk of juridisch) niet (meer) leeft, doch in een geding betrokken is, wordt fictief tot leven gebracht, zolang dit geding duurt. Op die wijze kan men in het Gerechtelijk recht als het ware de procesrechtspersoon scheppen, d.w.z. een partij die ten behoeve en voor de duur van het geding een autonome procesrechtspersoonlijkheid krijgt.

---

(2) Zie bv. Bergen, 9 december 1986, *T.S.R.*, 1987, 218; Vz. Rb. Brussel, 11 september 1987, *T.S.R.*, 1987, 472; Brussel, 3 december 1987, *T.S.R.*, 1987, 484; Vz. Rb. Charleroi, 23 november 1987, *T.S.R.*, 1987, 478; Vz. Rb. Luik, 15 mei 1995, *A.J.T.*, 1994-95, 540; zie nochtans Brussel, 14 januari 1994, *R.W.*, 1993-94, 1056.

(3) Zie *inter alia*: Vz. Rb. Antwerpen, 11 februari 1992, *Soc. Kroniek*, 1992, 463; — uitzondering hierop vormen o.m. de geschillen i.v.m. collectieve arbeidsovereenkomsten (art. 4 W. 5 december 1968): Arb. Rb. Brussel, 7 februari 1975, *J.T.T.*, 1975, 92. Anders is het voor de Raad van State, waar de vakbonden als feitelijke vereniging kunnen optreden in de mate waarin zij door de bestuursoverheid erkend zijn en bij de werking van de overheidsdiensten betrokken worden (Raad van State, 23 mei 1989, *R.W.*, 1990-91, 606; Raad van State, 5 november 1991, *A.P.M.*, 1991, 139; Vgl. met dezelfde motivering, Arbitragehof, 19 april 1994, arrest 32/94, *B.S.*, 5 mei 1994, 11990; Arbitragehof, 4 juli 1995, 54/95, *B.S.*, 24 augustus 1995, 24/56; Arbitragehof, 8 februari 1996, 10/96, *B.S.*, 20 februari 1996, 3575; Arbitragehof, 18 december 1996, 79/96, *B.S.*, 10 januari 1997).

(4) Zie mijn afscheidscollege *Ik die bij sterren sliep*, Gent, 1995, p. 33.

(5) Cass., 13 september 1991, *R.W.* 1991-92, 882, met noot K. BROECKX.

Bij nader onderzoek zal blijken dat deze procesrechtelijke constructie hulp zal kunnen bieden in een aantal hopeloze gevallen, zoals bv. dagvaarding van onbestaande (rechts)personen. Zij zou ook verder kunnen ontwikkeld worden in het kader van verenigingen die daadwerkelijk aan het maatschappelijk verkeer deelnemen en weigeren enige rechtspersoonlijkheid te aanvaarden om zich nooit — juridisch, noch gerechtelijk — te moeten verantwoorden(6).

(b) Het scheidsrechterlijk geding wordt in arbeidsgeschillen bemoeilijkt, doordat het slechts kan worden overeengekomen nadat het geschil is ontstaan bij middel van een compromis (art. 1678, 2, Ger.W.). De praktijk leert nochtans dat de meeste arbitrages hun oorsprong vinden in een arbitrale clauseule en niet in een compromis(7), zodat arbitrage ten onrechte in het arbeidsrecht een dode letter is gebleven.

(c) De verbijzondering tenslotte uit zich op allerlei wijzen. Enkele der meest bekende voorbeelden zijn: de verplichte minnelijke schikking (art. 734 Ger.W.), en het regime van de dwangsom (art. 1385bis Ger.W.).

In dit verband zou men overigens de vraag kunnen stellen of hier geen inbreuk wordt gepleegd op de regelen van gelijkheid en non-discriminatie, die door de artt. 10 en 11 G.W. worden gewaarborgd, en of een en ander wel de toets van het Arbitragehof zou kunnen doorstaan.

Het is evenwel bekend dat de verplichte minnelijke schikking, die bedoeld was om voorafgaandelijk ter voorkoming van het rechterlijk geding een verzoening tot stand te brengen, door de praktijk én de rechtspraak werd uitgehold.

Hetzelfde kan gezegd worden van de dwangsom, die precies in arbeidsrechtelijke conflicten, zoals bezetting van bedrijfsruimten, een ongekende vlucht heeft gekend en een optimale efficiëntie heeft bewezen.

In het hiernavolgend betoog zal ik het hebben over de dwangsom en het kort geding, mede doordat op die gebieden verwoede, doch terecht verijdelde pogingen werden ondernomen om opnieuw een processu-

---

(6) Zie ook: GEENS, K., Procesrechtelijke problemen en executieproblemen bij vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid: *T.R.V.*, 1995, 351 e.v.

(7) De heer G. KEUTGEN, secretaris-generaal Cepina, dacht dat het aantal compromissen in Belgische arbitrages verwaarloosbaar is, terwijl de heer Herman VERBIST, voormalig secretaris C.C.I.-Parijs, mij bevestigde dat dit ook in internationale arbitrages het geval is, waar amper in minder dan 2% van de arbitrages een compromis voorligt (zie ook *I.C.C. International Court of Arbitration Bulletin*, Vol. 8, n° 1, May 1987, p. 6).

eel uitzonderingsregime in te bouwen voor arbeidsrechtelijke conflicten.

Dit hoeft geen verwondering te wekken sinds tal van bedrijfsbezettingen konden beëindigd worden dankzij een in kort geding — soms op eenzijdig verzoekschrift, waarover verder — bevolen stopzetting onder verbeurte van een dwangsom.

De dwangsom

De lange lijdensweg van deze rechtsfiguur in het Belgisch Parlement heb ik elders uitvoerig beschreven(8) en is overigens voldoende bekend. In de Senaat genoot ik daardoor het voorrecht om driemaal te mogen rapporteren, eenmaal namens de Commissie voor Buitenlandse Zaken, eenmaal namens de Commissie voor Justitie, en eenmaal namens de Verenigde Commissies voor de Justitie en de Tewerkstelling, de Arbeid en de Sociale Voorzorg(9).

De belangrijkste — doch nooit *expressis verbis* uitgedrukte — reden van het verzet tegen de dwangsom lag in het feit dat voor de eerste maal in dit land het Frans wetgevingsmodel vervangen werd door een Nederlands model(10). Maar het arsenaal om destijds het regeringsontwerp in het Parlement te bestrijden moest natuurlijk elders worden gezocht. En waar kan men dit beter vinden dan in een arbeidsrechtelijk argument, waarvoor men de syndicale lobby in de Senaat zou kunnen winnen? Het resultaat was dat de Nationale Arbeidsraad, die hierover werd geconsulteerd, adviseerde dat men de dwangsom niet zou kunnen opleggen t.a.v. van vorderingen terzake van de nakoming van de arbeidsovereenkomsten.

Aansluitend bij wat reeds in de parlementaire verslaggeving beschreven werd, werd het verbod van de dwangsom evenwel in wezen beperkt tot het afdwingen van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst in hoofde van de werkgever of van de werknemer (gedwongen wederopneming in het bedrijf). Deze uitermate beperkende interpretatie werd ook gevolgd door de rechtspraak. Zij werd laatstelijk eens en voorgoed bevestigd door het Benelux-Gerechtshof in het arrest van

---

(8) De dwangsom: een revolutionaire hervorming, *T.P.R.*, 1980, 222 e.v.

(9) Senaat, P.B., Zitt. 1977-78, 404-2, B.Z. 1979, 177-2 en 177-4.

(10) De beslissing om voor het dwangsom-type van de Raad van State terug te keren naar het Frans model, was, zoals overigens bevestigd wordt door de praktijk, geen goede keuze. Ik heb dit ooit eens omschreven als een Franse tang op een Hollands varken!

20 oktober 1997(11), waarin gesteld wordt dat enkel „nakoming van de arbeidsovereenkomst „*als zodanig*” (onderstreping door mij) onder de uitzondering valt van art. 1385*bis*, 1e lid, *in fine*, Ger.W.

Aldus kon de jongste jaren veelal beroep gedaan worden op de rechter om een dwangsom te koppelen aan een verplichte beëindiging van een bedrijfsbezetting(12).

Einde 1994 gaf deze ontwikkeling evenwel aanleiding tot een wetgevend initiatief, dat o.m. beoogde via een interpretatieve wet art. 1385*bis* Ger.W. zo te doen lezen dat geen dwangsom zou opgelegd kunnen worden bij vorderingen „*die hun oorsprong vinden in de individuele en de collectieve arbeidsbetrekkingen*”.

Hoewel dit wetsvoorstel destijds gelukkig beperkt bleef tot een „*onwerkdadige*” poging, denk ik toch dat het nuttig is aan de hand daarvan enkele aspecten van de eenvormige Benelux-wet op de dwangsom toe te lichten en de foutieve argumenten(13) recht te zetten.

Vooraf moet gesteld worden dat het de initiatiefnemers blijkbaar was ontgaan dat een eenzijdig initiatief tot wijziging van een eenvormige wet uiteraard niet zomaar mogelijk is. En dat het een wijziging was, die voorgesteld werd, al weze het via een interpretatieve wet, is toch duidelijk. Een „*vordering tot nakoming van een arbeidsovereenkomst*” is inderdaad vrij restrictief terwijl „*elke vordering die haar oorsprong vindt in een arbeidsbetrekking*” natuurlijk de meest extensieve interpretatie brengt.

Een opzeg van de Benelux-Overeenkomst of een wijziging ervan dient immers te worden aangezegd overeenkomstig de bepalingen van gemelde Benelux-Overeenkomst *dd.* 26 november 1973, i.h.b. de artikelen 7 en 8.

Doch ook de methode van de interpretatieve wet is in deze verwerpelijk. Niet alleen omdat internationale overeenkomsten, zoals deze Benelux-Overeenkomst, niet vatbaar zijn voor authentieke interpretaties door de wetgever(14), maar ook omdat de terugwerkende kracht van een interpretatieve wet in casu voor nare gevolgen zou kunnen zorgen. Men denke bv. aan een dwangsom die werd toegekend in

---

(11) *T.R.D.* en I., 1997-10, 23; *R.W.*, 1997-98, 772.

(12) Zie bv. *Vz. Rb. Luik*, 3 en 18 januari 1984, *Jur. Liège*, 1986, 598; *Vred. Luik*, 5 januari 1984, *Jur. Liège*, 1986, 619; *Vz. Rb. Brussel*, 9 juni 1992, *J.T.*, 1993, 315.

(13) Dit is des te nuttiger, daar sommige onterechte ideeën die ten grondslag lagen aan gemeld wetsvoorstel, verder een taai leven leiden, zoals onlangs nog bleek uit de vragen die geformuleerd werden in het artikel van J. LAENENS en M. RIGAUX, „Het posten als onderdeel van een normale uitoefening van het recht te staken: kanttekeningen bij Cass.,” 31 januari 1997”, *R.W.* 1997-98, 598.

(14) Cass., 16 januari 1968, *Pas.*, 1968, I, 625; Cass., 12 maart 1968, *Pas.*, 1968, I, 874.

strijd met de interpretatie die aan de wet had moeten gegeven worden. Is de Staat alsdan aansprakelijk voor het onrechtmatig optreden van de rechter die de dwangsom toepasselijk achtte, conform het Anca-arrest van het Hof van Cassatie dd. 19 december 1991?

Uiteindelijk moet gesteld worden dat het beweerde misbruik van de dwangsom in arbeidsrechtelijke geschillen eigenlijk neerkomt op de vraag of een rechter wel passend kan optreden in dit domein. Dit blijkt duidelijk uit de inleidende toelichting op het reeds geciteerde wetsvoorstel(15).

„Een opvallende recente tendens is dat de rechter, meer bepaald de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, steeds meer wordt ingeschakeld om op te treden in geschillen die kaderen in collectieve arbeidsconflicten. Bepaalde feiten of handelingen die zich in het raam van een dergelijk conflict voordoen worden op een betwistbare wijze gekwalificeerd als „feitelijkheden” die een uitspraak van de voorzitter op grond van artikel 584 van het Gerechtelijk Wetboek zouden rechtvaardigen. Dikwijls wordt bovendien de procedure op eenzijdig verzoekschrift ingeleid en worden dwingende maatregelen, onder verbeurte van een dwangsom, gevraagd”.

Daarom is het aangewezen hierna stil te staan zowel bij het kort geding, als bij de eenzijdige verzoekschriftprocedure.

Het kort geding(16)

Het kort geding in arbeidsrechtelijke geschillen bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg heeft tot bepaalde kritieken aanleiding gegeven, m.i. ten onrechte.

De eerste bedenking betreft de „burgerlijke” rechter die niet de aangewezen persoon zou zijn om van „sociale” conflicten kennis te nemen.

Men moet de rechtspraak analyseren om te beseffen dat deze kritiek goeddeels onrechtvaardig is(17).

---

(15) Parl. St. Senaat, 1994-1995, 1260; sindsdien evenwel met een gelijkaardige argumentatie hernomen: Parl. St. Senaat, 1996-97, 1-627-1.

(16) Zie verder: STORME, M. en TAELEMAN, P., „Het kort geding, ontwikkelingen en perspectieven”, in *Procederen in nieuw België en komend Europa*, 1991, 1 e.v.

(17) Voor een voorbeeld, midden vele andere, het arrest in kort geding van het Hof van Beroep te Gent van 3 februari 1994, *Soc. Kron.*, 1994, 115, waarin een uitvoerige belangenafweging geschiedde.

Er werd zelfs verdedigd dat het sociaalrechtelijk kort geding diende onderworpen te worden aan een paritair bijgestane voorzitter van de arbeidsrechtbank (sic), alsof dit verenigbaar zou zijn met de vereiste spoed, waarmee deze zaken moeten gehoord en berecht worden.

Bovendien bestaat er overal ter wereld een fundamentele tendens om de kort gedingen voor hoogdringende materies te centraliseren bij één enkel gespecialiseerd, getraind én bovenal ondersteund magistraat. Dit zal ook in België geschieden zo men het voorstel dat in 1997 werd geformuleerd door het Interuniversitair Centrum voor Gerechtelijk Recht, zou realiseren. Dit voorstel dat werd uitgebracht op verzoek van Minister van Justitie DE CLERCK, en onlangs werd overgemaakt aan minister VAN PARYS, strekt ertoe de huidige rechtscolleges in eerste aanleg — met een bijzondere inpassing van de vredegerichten — op termijn samen te voegen tot één grote arrondissementsrechtbank die derhalve van alle vorderingen zou kunnen kennis nemen.

Een tweede bedenking betreft de bevoegdheid inzake collectieve arbeidsovereenkomsten, waarover reeds hoger werd gesproken. Het is duidelijk dat in casu geen enkele beperking aan het kort geding voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg kan worden gebracht, vermits deze voorzitter een volheid van bevoegdheid heeft, zoals blijkt uit de bewoording „*in alle zaken*” van art. 584, 1e lid, Ger.W.(18).

Voorgaande kritiek is weliswaar goeddeels geluwd, doch wordt thans hernomen voor de eenzijdige verzoekschriftprocedure, zodat het goed is dit verder even van naderbij te bekijken.

Tenslotte wil ik terloops van deze gelegenheid gebruik maken om te onderstrepen dat het cassatiearrest van 31 januari 1997(19) m.i. geen fundamentele wijziging heeft gebracht aan de zeer ruime bevoegdheden van de Voorzitter in kort geding(20). De gewraakte overweging is de volgende:

„Dat de rechter in kort geding, mits hij niet onredelijk rechtsnormen betreft of weigert te betrekken in zijn redenering, on-aantastbaar vaststelt of op grond van zijn aanvankelijke beoordeling een ogenschijnlijk onrechtmatige stoornis bestaat die een maatregel kan wettigen;”

---

(18) Zie bv. Vz. Rb. Brussel, 31 augustus 1987, *Soc. Kron.*, 1988, 165.

(19) *R.W.*, 1997-98, 605.

(20) *Contra*: LAENENS en RIGAUX, *o.c.*, 600.

Ik lees deze overweging a.v.: Wanneer de voorzitter in kort geding rechtsnormen betreft of weigert te betrekken dan mag hij dat niet doen op een onredelijke wijze. Hij moet geen rechtsnormen betrekken, maar wanneer hij het wel doet moet hij dit redelijk doen. Liever geen rechtsnormen, dan deze onredelijk erbij te betrekken. Wanneer de voorzitter in kort geding rechtsnormen weigert te betrekken, dan kan hij dit mits deze weigering niet onredelijk is. Waaruit ik besluit dat de voorzitter „ordenend” mag blijven optreden en dat er enkel cassatietoezicht volgt wanneer hij hierbij rechtsnormen op een onredelijke wijze zou hanteren of weigeren te hanteren.

Wel is het zo dat de toetsing aan het redelijkheids criterium het gevaar inhoudt dat aldus de greep van het cassatietoezicht op de presidentiële beschikking groter dreigt te worden.

Eenzijdige verzoekschriftprocedure

In België wordt bovendien, thans meer dan voorheen gebruik gemaakt van de eenzijdige verzoekschriftprocedure om voorlopige maatregelen van de voorzitter te vorderen. Buiten het kort geding, ontstaan uit de „*Ordonnance du Châtelet*”, voorzag art. 54 van het Keizerlijk Decreet van 30 maart 1808, „*contenant règlement pour la police et la discipline des cours et tribunaux*” het volgende:

„Toutes requêtes à fin d’arrêt ou de revendication de meubles ou de marchandises, ou autres mesures d’urgence: celles pour mises en liberté, ou pour obtenir permission d’assigner sur cession de biens ou sur homologation de concordat et délibération de créanciers, et celles pour assigner à bref délai, en quelque matière que ce soit, seront présentées au président du tribunal, qui les répondra par son ordonnance, après la communication, s’il y a lieu, au procureur impérial. Néanmoins les requêtes présentées après la distribution de la cause, et dans le cours de l’instruction, seront répondues par le vice-président de la chambre à laquelle la cause aura été distribuée”.

Door het Gerechtelijk Wetboek werden beide procedures in één wetsartikel samengevoegd. Art. 584 Ger.W. luidt als volgt :

„De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg doet, in gevallen die hij spoedeisend acht, bij voorraad uitspraak in alle zaken, behalve die welke de wet aan de rechterlijke macht onttrekt.

De voorzitter van de arbeidsrechtbank en de voorzitter van de rechtbank van koophandel kunnen bij voorraad uitspraak doen in gevallen die zij spoedeisend achten, in aangelegenheden die tot de respectieve bevoegdheid van die rechtbanken behoren.

De zaak wordt voor de voorzitter aanhangig gemaakt in kort geding of, in geval van volstreckte noodzakelijkheid, bij verzoekschrift”.

Het komt ons voor dat het kort geding en de eenzijdige verzoekschriftprocedure niet met elkaar mogen worden verward. Laatstgenoemde procedure kan slechts toepassing vinden in geval van volstreckte noodzakelijkheid, d.w.z. wanneer het echt niet anders kan.

Hier staat men voor een bijzondere ontwikkeling, nu bij een eerste uitspraak elke contradictie ontbreekt(21).

Overeenkomstig art. 584, lid 3, Ger.W. kan de voorzitter, in geval van volstreckte noodzakelijkheid, geadieerd worden op verzoekschrift. De rechtspleging die hierop volgt wordt niet beheerst door de artt. 1035 e.v. Ger.W. nopens de inleiding en behandeling van de vorderingen in kort geding, maar wel door de artikelen die de inleiding en de behandeling van de vordering op eenzijdig verzoekschrift tot voorwerp hebben (artt. 1025-1034 Ger.W.).

Deze laatste rechtspleging heeft, vanuit historisch oogpunt, met het kort geding geen enkel uitstaans. Ze gaat *niet* terug op de „Ordonnance du Châtelet” (1685)(22), maar vindt haar oorsprong in art. 54 van het Keizerlijk Decreet van 30 maart 1808(23), houdende een reglement voor de politie en tucht van hoven en rechtbanken. Overeenkomstig dit artikel dienden alle verzoeken tot het bekomen van dringende maatregelen voorgelegd te worden aan de voorzitter van de rechtbank, die hierover — na de vordering gebeurlijk te hebben medegedeeld aan het openbaar ministerie — bij bevelschrift uitspraak deed(24).

N.a.v. de gerechtelijke hervorming werd beoogd onder hetgeen uiteindelijk art. 584 Ger.W. is geworden alle verschillende aspecten van de rechtsmacht van de voorzitter(s) te ordenen(25). Om in het verslag

---

(21) Voor een typisch toepassingsgeval kan verwezen worden naar het Sabena-bevelschrift : Vz. Rb. Brussel, 5 augustus 1987, *T.S.R.*, 1987, 464; zie ook de uitspraak gewezen n.a.v. het derdenverzet : Rb. Brussel, kort ged., 31 augustus 1987, *T.S.R.*, 1987, 464.

(22) Voor een uitvoerige toelichting op de geschiedkundige ontwikkeling van het kort geding raadplege men MEIJERS, E.M., *o.c.*, 1-34; zie ook LINDEMANS, D., „Geschiedenis van het kort geding ter verklaring van het woordgebruik in de artikelen 584 en 1039 Ger.W.”, *R.W.*, 1980-81, 2777-2810.

(23) *Bull.* 188, nr. 3245; *Pasin.*, 1808, 255, „contenant règlement pour la police et la discipline des cours et tribunaux”.

(24) Zie nopens deze bevoegdheid de uitvoerige toelichting bij GARSONNET, E., *Traité théorique et pratique de procédure*, Parijs, Larose et Forcet, 1897, Dl. VII, nrs. 1452 e.v.

(25) VAN REEPINGHEN, Ch., *Verslag*, 229 (m.b.t. art. 586 ontwerp).

VAN REEPINGHEN niet nader toegelichte redenen heeft men de in art. 54 Keizerlijk Decreet bedoelde rechtspleging in één wetsartikel met het kort geding samengevoegd. Hierbij mag echter niet uit het oog verloren worden dat art. 584 Ger.W. een *bevoegdheidsvoorschrift* is. M.a.w., het is niet omdat hierin aan de voorzitter de bevoegdheid wordt toegekend om — in urgente situaties — én in kort geding én, bij volstreckte noodzakelijkheid, op eenzijdig verzoekschrift, voorlopige maatregelen te bevelen, dat beide rechtsplegingen in wezen identiek zouden zijn. Dat dit beslist niet zo is wordt treffend bewezen door het feit dat, zoals aangetoond, de inleiding (dagvaarding — verzoekschrift) en de behandeling (op tegenspraak — eenzijdig) ervan fundamenteel verschillend zijn. Helemaal ten onrechte wordt dan ook vaak gesuggereerd dat de rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift wegens volstreckte noodzakelijkheid als een bijzondere vorm van het kort geding moet worden aangezien(26).

Luidens het verslag VAN REEPINGHEN(27) is er van volstreckte noodzakelijkheid sprake, wanneer de aangevraagde maatregel *zo dringend* of van *zulke aard* is, dat er gevaar zou bestaan gebruik te moeten maken van de „gewone” procedure in kort geding.

De Koninklijke Commissaris beklemtoonde hierbij dat deze rechtspleging van uitzonderlijke aard is en dat zij niet kan worden toegestaan indien het kort geding — dat de essentiële waarborg biedt van het debat op tegenspraak — doelmatig kan worden aangewend(28).

---

(26) Zie bv. RAES, S., „Het kort geding in vennootschapszaken”, *T.R.V.*, 1988, 336: „In de regel verloopt het kort geding dus op tegenspraak ...”; VAN HOECKE, M., „Vorderingen op eenzijdig verzoekschrift en het recht van verdediging”, *R.W.*, 1990-91, 596: „*Aan de eisers werd de verplichting opgelegd meteen te dagvaarden voor een contradictoire kort geding procedure tegen de zitting van ...*” en „*Met andere woorden ook in kort geding is de dagvaarding de regel en het verzoekschrift de (hoge) uitzondering*”.

(27) VAN REEPINGHEN, Ch., *Verslag*, 239; SOLUS, H. en PERROT, R., *o.c.*, Dl. III: „(il y a absolue nécessité toutes les fois qu’) il est indispensable de prescrire une mesure qui risquerait d’être inopérante si elle n’était pas ordonnée immédiatement et que les voies habituelles ne permettraient pas d’obtenir avec la même célérité”.

(28) Vgl. de bijzonder strikte opvatting van KRINGS, E., *o.c.*, *T.P.R.*, 1991, (1059), 1073, nr. 31: „Wat er onder „volstreckte noodzakelijkheid” moet worden verstaan, wordt door de wet niet bepaald. Is het uitsluitend een zodanige hoogdringendheid dat elk verwijl moet worden uitgesloten? Of moet hieronder verstaan worden dat het niet wenselijk is de tegenpartij op de hoogte te brengen van het bestaan van de vordering, ten einde te voorkomen dat ze maatregelen zou nemen om de gevolgen van de uitspraak over de gevorderde maatregel te ontlopen? Of gaat het nog om het geval waar geen tegenpartij bestaat? Geen van die veronderstellingen mag worden uitgesloten, doch het komt me voor dat de tweede alleszins af te keuren valt, omdat ze klaarblijkelijk de rechten van verdediging miskent”. Zie over de derde, door Proc.-Gen. KRINGS aangestipte hypothese ook DE LEVAL, G., *o.c.*, *Actualités du droit*, 1992, (855), 874-875, nr. 29 en verwijzingen aldaar (*adde*: BREWAEYS, E., „Het eenzijdig kort geding bij sociale conflicten”, *P.&B.*, 1993, 60-64; DUJARDIN, J., „Nogmaals: het eenzijdig kort geding bij sociale conflicten”, *P.&B.*, 1993, 95-98; Rb. Antwerpen, kort ged., 12 februari 1993, *P.&B.*, 1993, 78-84).

Uit deze toelichting kunnen twee — niet cumulatieve(29) — omstandigheden worden gedistilleerd die het gebruik van de rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift wettigen.

Een eerste betreft een *uitzonderlijke urgentie*, zodat elke vertraging de rechten van de partij zo ernstig zou schaden dat zelfs de verkorting van termijnen of het kort geding „à l'hôtel du président” niet zouden volstaan om een dringend gevaar te keren(30). Zeer terecht werd gesteld dat dusdanige spoed(31) gelet op de huidige, zeer gesofisticeerde communicatiemiddelen (telefoon, fax ...), nog slechts uiterst zelden zal voorkomen(32).

Het beroep op deze rechtspleging is o.i. eveneens te verantwoorden indien de *aard* van de gevorderde maatregel met zich brengt dat een tegensprekelijke procedure de doeltreffendheid ervan in het gedrang zou brengen. Indien bv. de verweerder na de dagvaarding en vóór de verschijning voor de rechter maatregelen kan treffen die aan het tussen te komen bevel elke zin zou ontnemen(33). Ten onrechte wordt uit het cassatiearrest van 13 juni 1975(34) afgeleid dat het Hof de mogelijkheid om de eenzijdige verzoekschriftprocedure aan te wenden met het oog op een rechtmatig verrassingseffect, *zonder* aanwezigheid van uiterste urgentie zou hebben verworpen(35). Samen met

---

(29) Vgl. Brussel, 10 februari 1997, *J.L.M.B.*, 1997, (300), 308; LINSMEAU, J., „Le référé, fragments d'un discours”, *Revue de l'ULB*, 1993, 18-27, nrs. 20-25 en 32.

(30) Cass., 13 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1088; *Pas.*, 1975, I, 984; *R.W.*, 1975-76, 1322. Zie ook Vz. Kh. Tongeren, 4 april 1990, *T.R.V.*, 1991, 98, noot HOLLANDERS D'OUDEAEN, N.

(31) FETTWEIS (*Manuel de procédure civile*, Luik, P.U.L., 1987, 331, nr. 447) gewaagt van de overtreffende trap van spoedeisendheid.

(32) Kh. Brussel, 7 februari 1984, *J.T.*, 1984, 345, noot VAN BUNNEN, L.; Vz. Aarlen, 1 augustus 1986, *Rev. Trim Dr. Fam.*, 1987, 487; *J.T.*, 1986, 510. Zo werd de inleiding op eenzijdig verzoekschrift aanvaard in een geschil waar de te dagen partij in het buitenland verbleef. Gesteld werd dat de dagvaardingstermijn — zelfs verkort — zou verhinderen dat de gevorderde maatregel tijdig kon worden geveld. O.i. ligt aan deze uitspraak veeleer de overweging ten grondslag dat, bij verkorting van de wachttermijn, het gedinginleidend exploit in *geen* geval de bestemming tijdig zou bereiken (Kh. Luik, kort ged., 20 juni 1983, *Jur. Liège*, 1984, 512).

(33) Vgl. Gent, 6 februari 1987, A.R. K 8098/86, onuitgeg.: „Ter zake was er geen volstreekte noodzakelijkheid. De normale procedure van het kort geding kon even doelmatig worden aangewend. De gevraagde maatregel, nl. een deskundigenonderzoek van bijna uitsluitend officiële en mede door diverse wettelijke bepalingen verplicht te houden boekhoudkundige stukken en bescheiden, is niet van dien aard dat zijn doelmatigheid in het gedrang zou worden gebracht door een procedure in kort geding”.

(34) Cass., 13 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1088; *Pas.*, 1975, I, 984; *R.W.*, 1975-76, 1322.

(35) FETTWEIS, A., *o.c.*, 331, nr. 447; LAENENS, J., *Commentaar Gerechtelijk Recht*, DE CORTE, R., (ed.), Antwerpen, Kluwer, art. 584, nr. 14. Het niet aangevochten motief waardoor de bestreden beslissing wettelijk verantwoord bleef luidde volgens het Hof dat er in afwezigheid van uitzonderlijke urgentie geen volstreekte noodzakelijkheid was. Zie evenwel Brussel, 12 juni 1986, *T.B.H.*, 1987, 212.

RAES(36) kan gesteld worden dat uit de redengeving van het Hof niet kan worden afgeleid dat slechts uiterste spoedeisendheid als volstreckte noodzakelijkheid te beschouwen is. Daarmede is echter niet gezegd dat een verrassingseffect *op zich* zou volstaan(37).

Toen ter gelegenheid van een eenzijdige procedure tegen een krant een recht van antwoord onder verbeurte van een dwangsom werd opgelegd, blokletterde een andere krant „*Eenzijdig verzoekschrift is juridische V2*” (*Financieel Economische Tijd*, 15 februari 1995). Hoewel men de septemberdagen in 1944 te Antwerpen moet hebben meegemaakt om deze beeldspraak te begrijpen, toch geloof ik dat zij in algemene zin helemaal niet adequaat is.

Wel is het zo dat zowel het kort geding, als de eenzijdige verzoekschriftprocedure bijzonder efficiënt zijn geworden, sinds in 1980 de dwangsom bij ons werd ingevoerd, nadat zij reeds in Nederland haar slagkracht had bewezen.

Zo men de eenzijdige verzoekschriftprocedure vandaag vrij veelvuldig gebruikt, o.m. ook in sociale geschillen, dan is het toch goed een aantal zaken op een rijtje te zetten.

Vooraf moet gezegd worden dat Nederland ons deze procedure benijdt. Wie de juridische spitsvondigheden kent die men aldaar heeft moeten construeren om bv. krakers uit een gekraakt pand te verjagen, zal deze reactie best begrijpen.

Inderdaad bij het kraken van panden kan er niet gedagvaard worden tot ontruiming, omdat men de verweerder(s) niet kan identificeren. Dagvaarding met foto's van krakers werd toen overwogen, tot men de strategie bedacht van de verkoop van het pand, prompt gevolgd door een dagvaarding door de koper om de verkoper te veroordelen het pand leeg te maken en over te dragen!

Ik pleit derhalve voor een behoorlijk gebruik van de eenzijdige verzoekschriftprocedure o.m. ook in sociaalrechtelijke geschillen.

De eerste reden ligt voor de hand, zoals reeds boven werd onderstreept: zolang syndicaten in België weigeren de rechtspersoonlijkheid op te nemen, kan men niet anders dan eenzijdig optreden. Hier is het criterium: de onmogelijkheid om de verweerder te dagvaarden (feitelijke vereniging, anonieme krakers of bezetters van panden en bedrijven, ...).

---

(36) RAES, S., noot sub Brussel, 1 maart 1988, *T.R.V.*, 1988, 131. Vgl. Luik, 3 april 1990, *J.T.*, 1990, 659.

(37) In die zin: Brussel, 1 maart 1988, *T.R.V.*, 1988, 129. Vgl. evenwel Gent, 9 januari 1990, A.R. K 9.476/88, onuitgeg.: „De volstreckte noodzakelijkheid lag overigens niet zozeer in de onverwijlde spoed, maar in het verrassingselement”.

Een tweede reden die de eenzijdigheid rechtvaardigt ligt in de reeds vroeger omschreven uitzonderlijke urgentie.

En een derde omstandigheid zal zijn dat de doeltreffendheid van de gevorderde maatregel in het gedrang komt, zo deze op tegensprekelijke wijze zou worden gevorderd. Dit is trouwens doorlopend de redengeving bij procedures die bewarende maatregelen beogen, zoals bv. bewarend beslag.

Doch zoals steeds mag van deze mogelijkheid geen roekeloos gebruik worden gemaakt(38) in voorkomend geval zal dit terdege moeten gesanctioneerd worden.

Concluderend

Het arbeidsrecht en het gerechtelijk recht verstaan zich niet steeds met elkaar.

Daar zijn wellicht historische redenen voor, maar sinds de Gerechtelijke hervorming van 1967 en de basisregel van art. 2 Ger.W. die wil dat alle procedures op specifiek geregelde uitzonderingen na, volgens het Gerechtelijk Wetboek worden geregeld, is enig apart statuut voor sociaalrechtelijke geschillen echt uit den boze.

Bovendien mag niet uit het oog worden verloren dat op bepaalde punten de voltooiing van de arbeidersemancipatie niet zou geschied zijn zonder de medewerking van het Gerecht. Meest illustrerend op dit stuk blijft natuurlijk de cassatierechtspraak die sinds 1967 het stakingsrecht wist binnen te loodsen in ons rechtssysteem via de constructie van de wettige schorsing van de arbeidsovereenkomst(39).

In strijd met wat sommige auteurs voorhouden(40) is het niet zo dat uit het cassatiearrest van 31 januari 1997 impliciet (sic) kan worden afgeleid dat het posten integrerend deel uitmaakt van de normale uitoefening tot staken. Ik heb dat — ook niet tussen de regels — in gemeld arrest mogen lezen.

Tenslotte moet op een ogenblik dat het gerecht en het procesrecht in een stroomversnelling — eigenlijk in een waterval — terecht zijn

---

(38) Ook aan werkgeverszijde werd bepleit dat deze procedure uitzonderlijk moet blijven: *V.K.W.-Dossier, Het sociaal overleg in de onderneming: ritueel of dialoog?*, Brussel, 1998, p. 73-74.

(39) Cass., 23 november 1967, *J.T.*, 1968, 41; Cass., 18 april 1980, *R.W.*, 1980-81, 979; Cass., 21 december 1981, *Arr. Cass.*, 1981-82, 541.1.

(40) LAENENS, J. en RIGAUX, M., *o.c.*, p. 601.

gekomen, gewaarschuwd worden voor een particulariseren van het Procesrecht. Men heeft het over het sociaal procesrecht, het familiaal procesrecht, de rechtspraak van Antwerpen of van Brugge en morgen, *horresco referens* in een periode van eenmaking in Europa(41), zelfs van Vlaamse en Waalse rechtscolleges. *Quos vult perdere dementat Jupiter*.

---

(41) Zie mijn *Rapprochement du Droit Judiciaire en Union européenne*, Den Haag, 1994.